

Література:

1. Башмаков А. И. Разработка компьютерных учебников и обучающих систем / Башмаков А. И., Башмаков И. А. — М. : Информационно-издательский дом «Филинь», 2003. — 616 с.
2. Гуревич Р. С. Концептуальні засади інформатизації сучасної освіти / Р. С. Гуревич // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті : досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. пр. — Львів : ЛДУБЖД, 2006. — [вип. 1]. — С. 52—57.
3. Гульчевська М. Б. Англійсько-український пожежно-технічний словник-мінімум / Гульчевська М. Б., Вовчаша Н. Я., Бугайська О. В. — Львів : ЛПБ, 2005. — 181 с.
4. Григорович Д. Б. Технология дистанционного обучения в системе заочного экономического образования / Романов А. Н., Торопцов В. С., Григорович Д. Б. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. — 303 с.
5. Зайнутдинова Л. Х. Психолого-педагогические требования к электронным учебникам / Зайнутдинова Л. Х. — Астрахань : Изд-во АГТУ, 1999. — 71 с.
6. Книжник Н. J2ME-приложения для мобильных телефонов. Словари | Dictionary [Электронный ресурс] / Н. Книжник. — Режим доступа: — http://www.garret.ru/~knizhnik/Dict_rus.htm#Dictionary
7. Ничкало Н. Г. Ключові напрями педагогічних досліджень з проблем використання з інформаційно-телекомунікаційних технологій / Н. Г. Ничкало // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. пр. — Львів : ЛДУБЖД, 2006. — [вип. 1]. — С. 21—29.
8. Образцов П. И. Информационно-технологическое обеспечение учебного процесса в высшей военной школе / П. И. Образцов // Военная мысль. — 2003. — № 8. — С. 22—26.
9. Шевченко Л. С. Формування професійних знань майбутніх кваліфікованих робітників засобами мультимедіа : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Шевченко Людмила Станіславівна. — Вінниця, 2006. — 258 с.

У статті розглядається питання про створення та застосування дидактичного комплексу інформаційного забезпечення навчальної дисципліни. Особлива увага приділяється навчанню курсантів із використанням сучасних дидактичних технологій.

Ключові слова: дидактичний комплекс, методичні матеріали, інформаційно-довідкова система, навчальний процес, викладач, курсант.

В статье рассматривается вопрос о создании и применении дидактичного комплекса информационного обеспечения учебной дисциплины. Особенное внимание уделяется учебе курсантов с использованием современных дидактичных технологий.

Ключевые слова: дидактичный комплекс, методические материалы, информационно-справочная система, учебный процесс, преподаватель, курсант.

The problem of creation and using of didactics complex of the informative providing of educational discipline is considered in the article. The special attention is paid the training of cadets with use of modern didactics technologies.

Keywords: didactics complex, methodical materials, інформаційно-довідкова system, educational process, teacher, student.

УДК 378.14:94(07)
ББК 74.58+63я 30

Т.В. Голєва
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ «КЕЙС-СТАДІ» У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

Постановка проблеми. Формування майбутнього вчителя історії відбувається у педагогічному вищому навчальному закладі, базовими основами якого є застосування різноманітних методів і прийомів навчання. Безпосереднє спілкування викладача та студента у ВНЗ належить до традиційної методики, що зводиться до передавання знань студентам і контролю викладача за якістю й успішністю засвоєння знань. Така модель у дидактиці здобула статус директивної, а її головними критеріями під час навчання виступають: достовірність інформації, точність і підсумковий контроль.

Проте останніми роками в підходах до викладання історичних дисциплін відбулися суттєві зміни. У першу чергу, це стосується методики викладання. Застосування інновацій є новим ступенем у процесі навчання; це новий погляд на сам навчальний процес, коли переосмислюються стосунки викладача та студента, коли основною метою навчання є особистісно-орієнтований підхід до кожного студента. Завдяки використанню методів і форм інтерактивного навчання студенти залучаються до різноманітних форм роботи на заняттях. Адже головним завданням цих методик є намагання навчити студента думати під час одержання знань над шляхом цього пізнання, застосувати їх у новій навчальній ситуації. Викладач за цих умов є активним помічником, його головна функція – організація й стимулювання навчального процесу.

Інтерактивні методи навчання допомагають засвоїти історичні реалії шляхом занурення в світ минулого, розвинути здібності майбутнього вчителя історії, підготувати суспільну особистість, здатну самостійно мислити й приймати рішення. До даних методів навчання можна віднести: мозковий штурм, вікторини, педагогічні реклами, бліц-опитування, дискусії, дебати, рольові ігри, презентації, метод критичного мислення, використання комп'ютерних моделюючих систем, вирішення фахових задач за допомогою комплексного використання знань із історичних дисциплін і впровадження ситуаційних, так званих кейсових технологій тощо. Основними пріоритетами їх є скорочення кількості лекцій, самостійна робота студентів і модульний контроль над засвоєнням навчальної інформації. Тому нині питання використання інтерактивних методів навчання, а саме методу кейс-стаді є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними та практичними питаннями використання кейс-методу займалися зарубіжні вчені Е. Монтера, М. Лідере, Дж. Ерскіна, М. Норфі.

У 70-80-х рр. кейс-метод набув широкого поширення в СРСР. Аналіз ситуацій почав використовуватись під час навчання управлінців, в основному, на економічних спеціальностях ВНЗ, у першу чергу як метод прийняття рішень. Тому науковці колишнього СРСР Г. Брянський, Ю. Єкатеринославський, О. Козлова, Ю. Красовський, В. Платов, Д. Поспелов, О. Овсянніков, В. Рапопорт та інші зробили значний внесок у розробку й упровадження цього методу.

Сучасні російські науковці Ш. Бобохуджаєв, И. Гладких, В. Гордин, О. Коротаєва, З. Юлдашев також займаються особливостями навчання за допомогою кейс-стаді та шляхами практичного його використання, методичними рекомендаціями щодо розробки навчальних кейсів.

У вітчизняній освітній практиці застосування методу аналізу ситуацій знаходиться на початковому етапі. Проте плідно працюють у цьому напрямі фахівці українського Центру інновацій та розвитку, серед яких Ю. Сурмін, А. Сидоренко, В. Лобода, А. Фурда. Під редакцією Ю. Сурміна у 2002 році було видано фундаментальну працю «Ситуационный анализ, или анатомия кейс-метода».

Упровадження методу кейс-стаді в навчальний процес нині перебуває ще на початковій стадії, тобто осмислення та запозичення створених методик у закордонних учених. В Україні цей метод є відносно новим, тому вимагає детального аналізу й адаптації до використання в процесі викладання різних дисциплін.

Метою цієї статті є аналіз методу ситуаційного навчання (кейс-стаді) та характеристика його впровадження в підготовку майбутнього вчителя історії.

Виклад основного матеріалу. Вперше метод аналізу ситуацій (case-study) був використаний під час навчального процесу в школі права Гарвардського університету в 1870 році. На початку ХХ ст. викладачі Гарварда організовували студентські обговорення як доповнення до лекцій. Викладач спочатку «презентував проблему», потім ставив перед

студентами завдання, яке вони мають самостійно вирішити будь-яким способом. Розглядалися різноманітні варіанти вирішення, навіть, якщо на перший погляд вони здавалися безглуздими. З 1920 року цей метод почав широко використовуватися в Гарвардській школі бізнесу. Перший підручник щодо написання ситуаційних вправ був видрукуваний Коуплендоном у 1921 році за активної допомоги декана Гарвардської бізнес-школи Воласа Домана. Перші ж збірки кейсів були опубліковані в 1925 році в Звітах Гарвардського університету. З того часу й до сьогодні метод аналізу ситуації найбільш широко використовується у вивченні економіки й бізнес-наук, гуманітарних дисциплін. Адже, як зауважує Ю. Сурмін, гуманітарна освіта є природною галуззю використання кейс-методу [6, с.209].

Дослівно case-study перекладається з англійської як «приклад для вивчення», «вивчення випадку», «аналіз навчальної ситуації».

Кожний фахівець, який використовує цей метод розуміє його сутність по-своєму. Наприклад, Гарвардська школа бізнесу case-study визначає так: «Метод навчання, при якому студенти і викладачі беруть участь у безпосередньому обговоренні ділових ситуацій або завдань. Ці кейси, зазвичай підготовлені в письмовій формі й складені на основі досвіду реальних людей, які працюють у сфері підприємництва, вивчаються, аналізуються й обговорюються студентами. Ці кейси складають основи бесіди класу під керівництвом викладача. Тому метод кейсів включає одночасно й особливий вид навчального матеріалу, й особливі способи використання цього матеріалу в навчальному процесі» [1].

У сучасній літературі є значна кількість наукових класифікацій кейсів. Розгляньмо лише деякі з них.

1. Структурований кейс. Основні його характеристики: мінімум інформації й оптимальне рішення.

2. Великий неструктурований кейс (40-50 сторінок). Основними його характеристиками є: значна кількість детальної інформації; наявність умов, що передують прийняттю рішення; виокремлення зайвих і необхідних умов для прийняття адекватного рішення.

3. Творчий кейс. Працюючи над ним, студент має пропонувати нові етапи вирішення традиційної проблеми.

За способом одержання інформації виокремлюють:

– «польові» – засновані на фактах реального життя, вони можуть бути виготовлені в «полі», на фірмі, на підприємстві, тощо;

– «кресельні або кабінетні» – в основі лежать вигадані ситуації, які викладач створює за робочим столом. Текст кейса й відповідні завдання спираються на цілі майбутнього заняття й підібрану інформацію.

За джерелом одержання інформації кейси можна класифікувати як:

– «бібліотечні» – коли використані джерела в кейсі мають формальний характер і беруться з бібліотеки;

– «неформальні» - коли основні джерела для кейса неформальні, тобто одержані внаслідок зустрічей і розмов із фахівцями [5, с. 59].

Своєрідну класифікацію кейсів пропонує Ш. Бобохужаєв. Учений класифікує кейси за такими ознаками:

1. За ступенем новизни ситуації та методами, що застосовуються.

2. За етапами прийняття рішення, для обробки яких застосовуються конкретні ситуації.

3. За ієрархічними рівнями прийняття рішень (конкретна ситуація розглядається та оцінюється по-різному керівниками різного рівня).

4. За спеціалізацією (однакова ситуація може розглядатися з позицій різних спеціальностей по-різному).

5. За способом проведення занять (рольова гра, розбір пошти).

Створення кожного кейсу має пройти декілька етапів. Розглянемо ці етапи детальніше.

Перший етап – підготовчий. Він включає пошук першочергових умов написання кейсу; встановлення першого контакту (визначення основних проблем і питань); збирання інформації щодо конкретного питання та проблеми.

Другий етап – це сам процес складання кейсу, який передбачає розробку ідеї майбутнього кейса, напрацювання кейса, аналіз ключових моментів кейса, відповідність тексту основній ідеї; відпрацювання стильових ознак кейса.

Третій етап – прикінцевий, коли відбувається одержання дозволу на публікацію кейса й безпосередньо сама його публікація [2, с.36].

Загальний порядок складання кейсу містить такі елементи: вступ, загальні знання чи інформація про предмет чи установу, опис проблеми, висновки, додатки.

Сутність методу аналізу ситуацій у підготовці майбутнього вчителя історії можна схарактеризувати за такими позиціями:

- на декількох сторінках тексту описується конкретна ситуація, що відображає реальну проблему, наприклад, питання актуальності смертної кари в роки СРСР і в наші дні;

- викладач виступає перед аудиторією студентів майбутніх учителів історії з детальним повідомленням щодо обраної тематики або проводить коротку вступну лекцію, звертає увагу студентів на основні аспекти, які необхідно розглянути й вказує на необхідний інструментарій під час вирішення проблеми;

- студенти самостійно детально вивчають одержані матеріали й аналізують ситуацію в робочих групах. Для цього кожна з них одержує свій комплект матеріалів, включаючи основний текст і допоміжні матеріали;

- у кожній групі активно структуруються ідеї з вирішення даної проблеми, при чому кожний член групи має можливість виступити й відстояти власну ідею;

- пропозиції групи оформлюються для презентації всій аудиторії. Група може використовувати маркер і аркуш ватману або зробити мультимедійну слайдову презентацію;

- на наступному етапі спільної роботи в класі проводяться презентації, в процесі яких групи пропонують вирішення проблеми з власною аргументацією. Кожна група має можливість відповісти на запитання аудиторії і переконатись у тому, що їхнє рішення зрозуміле кожному;

- після презентації матеріалів усіх груп проводиться прес-конференція, під час якої студенти діляться власними висновками з групової роботи й суті вирішеної проблеми, про ті навички, які вони одержали в процесі обговорення питання смертної кари в СРСР і в наші дні, а також обговорюють нову для себе інформацію, з якою ознайомилися в процесі вивчення тексту кейса.

Таким чином, метод кейс-стаді – це багатоетапне знайомство з реальною (або змодельованою) складною проблемою, її колективне обговорення і подальше представлення свого погляду й вирішення перед усією аудиторією [5, с. 55-56].

Метод аналізу ситуацій може розпочатися в рамках аудиторних занять, коли викладач заздалегідь складені кейси роздає студентам не пізніше, як за день до заняття. І продовжитися, в позанавчальний час, коли студенти самостійно розглядатимуть кейс, підбиратимуть додаткову літературу, інформацію до тих пір, поки не будуть одержані необхідні результати, до того ж саме в позанавчальний час виконується основна частина методу. Це буде першим етапом застосування кейс-методу під час проведення занять. Другий етап розпочнеться з контролю знань студентів, з'ясування основної проблеми, розподілу академічної групи на малі робочі групи для вирішення спільних або різних ситуацій. Захист (презентація) кейс-методу відбувається на занятті, після чого підводяться

підсумки. Інколи кейси вирішуються протягом декількох тижнів і місяців. Для виконання дослідницької роботи необхідно чітко визначити її структуру. Частина кейсу, що містить теоретичний матеріал пов'язується з програмовим і виконується на занятті. Також в аудиторіях організовується обговорення методів дослідження, оголошуються деякі попередні результати, різні частини кейсів можна розглядати не лише на заняттях із історії, й на суміжних дисциплінах, наприклад, правознавстві, географії, літературі, залежно від їх тематики [4, с. 105].

А. Долгоруков відносить метод аналізу ситуацій до «просунутих» активних методів навчання й виховання. Він зазначає, що цей метод має низку переваг, до яких можна віднести:

- можливість роботи групи на одному проблемному полі, при цьому процес вивчення, по суті, імітує механізм ухвалення рішення в житті, він більш адекватний життєвій ситуації, ніж заучування термінів із подальшим їх переказом, оскільки вимагає не тільки знання й розуміння термінів, й уміння оперувати ними, вибудовувавши логічні схеми вирішення проблеми, аргументувати свою думку;

- використання принципів проблемного навчання;
- одержання навичок роботи в команді;
- одержання навичок презентації, проведення прес-конференції;
- уміння формувати питання, аргументувати відповідь [3].

Для ефективного використання кейс-методу на заняттях історії необхідно, в першу чергу, створити спеціальні умови:

1. Підібрати достатньо високої складності історичні (правові, політичні) проблеми, які мають вирішувати студенти.
2. Створити чіткий і логічний ланцюг запитань щодо обраної проблеми, який спонукатиме майбутніх учителів історії до пошуку істини.
3. Створити атмосферу психологічного комфорту в аудиторії, для того, щоб студенти не боялися висловлювати власні думки, навіть якщо вони помилкові.
4. Відвести спеціальний час на усвідомлення способів вирішення проблеми.
5. Організувати спеціальну підготовку викладачів до запровадження методики.

Отже, необхідно зазначити, що використання методу кейс-стаді має дві категорії осіб, на які він спрямований. Перша категорія – це студенти, в яких формується позитивна мотивація до навчання, підвищується ефективність навчання, формуються особистісні якості й компетентності. Інша категорія – це викладачі, які одержують можливість самовдосконалюватися, творчо мислити, стримано вислуховувати всі варіанти вирішення проблем.

Важливу роль у процесі використання методу кейс-стаді відіграє викладач історії, який допомагає майбутнім учителям сформулювати тему, визначити соціальні, культурні, економічні, політичні та інші орієнтири й обрати продуктивний алгоритм діяльності. Викладач має проінформувати студентів про вирішення проблеми в реальному житті або обґрунтувати власну версію й оголосити кращі результати, оцінити роботу кожної групи й кожного студента окремо. Окрім того, викладач може надати можливість студентам вести заняття або написати кейс самим. У такому випадку викладач має забезпечити майбутніх фахівців інструкціями щодо написання кейсів. Наприклад, зробіть кейс таким, який буде спрямованим на вирішення конкретної (бажано реальної) ситуації; напишіть кейс з точки зору певної особи, необов'язково вона має бути присутня в кейсі; надайте в кейсі достатню кількість інформації для використання її як основи для прийняття рішення. Ця техніка розкриє ще більше творчий потенціал студента. Тому ця інтерактивна методика являється однією з найефективніших засобів розвитку й закріплення знань у студентів-істориків, на основі яких вони приймають самостійні рішення.

Таким чином, метод кейс-стаді є описом конкретної ситуації, що використовується як педагогічний інструмент, метою якого є створення перед студентами таких ситуацій, у яких необхідно буде приймати рішення. Майбутні фахівці мають визначити основні та другорядні факти й проблеми, виробити стратегії й рекомендації щодо подальших дій. Основна увага акцентується на самостійній роботі студентів, умінню їх працювати в колективі, стримано вислуховувати ідеї та пропозиції своїх колег і приймати правильні рішення. Ця методика спрямована також на здобуття навичок студентами лаконічно висловлюватись і володіти увагою в аудиторії, тобто вони мають бути готовими оприлюднювати власні думки під час обговорення, відстоювати свої погляди й, у випадку необхідності, переглядати початкові рішення.

Висновки. Отже, метод ситуативного навчання або кейс-стаді останніми роками стає дедалі актуальнішим. Його сутність полягає в спільних зусиллях студентів вирішувати змодельовану перед ними ситуацію й практично її розв'язати, аргументуючи власні висловлювання, та вміти вислуховувати інших. Все це має відбуватися у процесі вдалої співпраці з викладачем, який координує процес навчання.

Література:

1. Багиев Г.Л., Наумов В.Н. Руководство к практическим занятиям по маркетингу с использованием кейс-метода / Г.Л. Багиев, В.Н. Наумов // [Електронний ресурс] <http://www.marketing.spb.ru/>.
2. Бобохуджаев Ш.И., З.Ю. Юлдашев Инновационные методы обучения: особенности кейс-стади метода обучения и пути его практического использования. – Ташкент. -2006. – 88 с.
3. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально - ориентированного обучения / А. Долгоруков // [Електронний ресурс] <http://www.vshu.ru/>.
4. Ерёмкина М.Ю. Потенциал кейсового метода / М.Ю. Ерёмкина // Школьные технологии. – 2006. - № 6. – С. 104-106.
5. Прутченков А.С. Технология «кейс-стади» в воспитании школьников / А.С. Прутченков // Школьные технологии. – 2009. - № 1. – С. 55-67.
6. Ситуационный анализ, или анатомия кейс-метода / Под ред. д-ра социологических наук, профессора Сурмина Ю.П. – Киев: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.

У статті розглядається та аналізується метод ситуаційного навчання (кейс-стаді) і дається характеристика його впровадження в підготовку майбутнього вчителя історії.

Ключові слова: методу ситуаційного навчання, кейс-стаді, інтерактивні методи, традиційні методи.

В статье рассматривается и анализируются метод ситуативного обучения (кейс-стади) и дается характеристика его внедрения в подготовку будущего учителя истории.

Ключевые слова: метод ситуативного обучения, кейс-стади, интерактивные методы, традиционные методы.

This article examines and analysis of case-study method which can be inculcated in preparation of future teachers of history.

Key words: situation technique studies, case-study method, traditional method.